

Предизвикателства пред утилизацията на данните във Финтех

Fintech Data Utilization Challenges

Десислав Данов¹

Абстракт

Развитието на финтех през последните няколко десетилетия предлага многобройни възможности за ориентирани към потребителите финансови решения. В същото време те създават невиджани досега предизвикателства и необозрими заплахи, произтичащи от двупластовата структура на Fintech бизнеса: финансова и технологична, които изискват драстично нов подход към регулаторната и надзорната дейност. Един такъв критичен въпрос е обработката, управлението и утилизацията на данни, което е от решаващо значение за осигуряване благосъстоянието на потребителите на Fintech. Настоящата статия се аргументира в полза на това да се разглежда сериозно този въпрос и да се проучи структуриран подход към него под формата на „обратни инкубатори“ – специализирани структури за последващо и организирано ликвидиране на финтех компании, като същевременно се запазват техните продукти и агрегирани данни.

Abstract

Fintech developments during the last several decades offer multifold opportunities for consumer-centric financial solutions. In the same time they create never seen before challenges and unfathomable threats, stemming from the two-layered structure of the Fintech business: financial and technological. These require drastically new approach towards regulatory and supervisory activity. One such critical issue is handling, management and data utilization, which is crucial for assuring the well-being of the Fintech consumers. Present paper argues in favour of taking seriously this matter and expolring a structured approach towards in in form of “Reverse incubators” – specialized facilities for consequential and orderly dissolution of Fintech companies while preserving their products and aggregated data structures.

Ключови думи: Fintech, старт-ъпи, големи данни, право на ЕС, GDPR

JEL: O3

Увод

Появилата се през последните няколко десетилетия екосистема от стартиращи компании (стартъпи) в областта на Финтех създаде цяла палитра от проблеми и въпроси, особено по отношение защитата на потребителите. Те са свързани предимно със страничните обществени ефекти, които възникват в резултат използваните нови технологии и бизнес-модели. Настоящата разработка се концентрира основно върху управлението и утилизацията на данни и как това влияе върху защитата на личния живот на обикновения потребител. Съществуващият модел за възникване и развитие на стартъпи

¹ Докторант, катедра “Управление”, Факултет “Управление и администрация”, УНСС, e-mail: desislav.danov@unwe.bg

следва до голяма степен траектория, предварително зададена от определен брой фактори. Сред тях са: в коя индустрия ще се работи, какви са източниците на финансиране, в коя област ще бъде основния фокус и други подобни. Може да се приеме, че „стартъп културата“ до голяма степен е повлияна от моделите на дейност, създадени в САЩ и основно в „Силициевата долина“. Стартиращите компании по цял свят копират в значителна степен тези модели като само им добавят локален привкус. Това позволява стартъпите да бъдат сравнявани лесно по основни параметри, независимо къде са основани и оперират. От определена гледна точка това е полезно, доколкото прави тези икономически агенти предвидими и конвертируеми. Един стартъп от Азия може лесно да се премести в друга точка на света, където инвеститорите ще срещнат познатата им метрика и резултати. В същото време обаче, това структурно сходство влияе върху устойчивостта на компанията по отношение на променящата се среда и макроикономически шокове. Принципно всяка стартираща компания е силно уязвима по отношение на негативни външни влияния, но фактът че тези дружества са „отляти в един и същ калъп“ не оставя място за съмнение, че те биха реагирали сходно на сходни проблеми, създавайки един вид „реверберация“. Този феномен е доста проблематичен, особено в управлението на данни и защитата на потребителите. Дори в спокойни времена стартъпите фалират. Това може да се дължи на невъзможността им да създадат жизнеспособен продукт. Може да се дължи и на обикновен лош късмет. Преминването на стартираща компания от един към друг етап на своето развитие зависи много повече от външни фактори, отколкото от мениджърските умения на нейните управляващи. Неблагоприятен момент в индустрията или невъзможност да се осигури последващо финансиране, могат само да влошат допълнително нейната позиция и да доведат до последващо разпадане, а с него и до изчезването на един потенциално ценен продукт. Но може би най-важен фактор за неуспеха е недоразвитата индустриална среда около злополучната стартираща компания. Има само ограничен брой примери за добре развити и възприемчиви към стартъпите екосистеми, които са в състояние да намерят място за всяка „гениална идея“. Всички останали случаи страдат от определена неефективност при възприемане на иновативни продукти или услуги. Този специфичен момент е особено опасен в областта на Финтех. Докато други стартъпи разработват продукти чрез размесване и преосмисляне на физически и интелектуални характеристики, то Финтех компаниите, в голяма част от случаите, разчитат на извличане на добавена стойност от съществуващи бизнес процеси и масиви от данни, разработвайки иновативни модели за тяхното използване. В общия случай иновациите са намиране на нови пътища за използване и преосмисляне на съществуваща информация. Това поставя сравнително нисък праг за влизане във Финтех индустрията. Стартиране на компания понякога изисква единствено екип от предприемачи и незначителна начална инвестиция. За съжаление, това е свързано и с негативни ефекти, които, ако бъдат екстернализирани, могат да създадат различни негативни сценарии. Те със сигурност заслужават внимание доколкото са обхванати и в пар.85 от Рециталя на GDPR¹.

Състояние на въпроса

За начало следва да се отбележи, че управлението на данни не е уникален проблем, срещан само при стартъпи в областта на Финтех. И утвърдени компании не са имунизирани от трудности в тази посока. Поредица от пробиви на сигурността² подсказват за значителни проблеми, особено в

¹ Нарушаването на сигурността на лични данни може, ако не бъде овладяно по подходящ и навременен начин, да доведе до физически, материални или нематериални вреди за физическите лица, като загуба на контрол върху личните им данни или ограничаване на правата им, дискриминация, кражба на самоличност или измама с фалшива самоличност, финансови загуби, неразрешено премахване на псевдонимизацията, накръняване на репутацията, нарушаване на поверителността на лични данни, защитени от професионална тайна, или всякакви други значителни икономически или социални неблагоприятни последствия за засегнатите физически лица.

² <https://blog.barkly.com/biggest-data-breaches-2018-so-far>

гранични случаи, когато загубата на данни се дължи на комбинация от небрежност и лоши вътрешни практики¹. Утежняващ ситуацията е фактът, че вниманието на индустрията и другите пазарни участници е насочено основно към фазата на „инициализация на стартъпите“. Това обхваща няколко ясно обособени етапа: развитие на финансиращи структури, търсене на предприемачи, създаване на инкубатори и акселератори. На по-късна фаза се предполага, че създаваните стартъпи, ще продължат „по нагоре по стълбицата“ влизайки в портфейл на венчъркапиталов фонд и последваща реализация при още по-голям инвеститор или чрез листване на борса. Това е идеалният сценарий, който обаче рядко се случва. На пръсти се броят компаниите, които преживяват инкубационната фаза. След акселератор остават само 1 от 10 млади компании², като някои акселератори имат дори по-високи нива на „смъртност“. Това поставя въпроса: **Какво се случва когато стартъпите умрат?** Какво се случва с тяхната продукция и с не по-малко ценните данни, които са обработвали?

Проблемът

Стартиращите компании са уязвими в много аспекти на своята дейност. Това е особено валидно, когато зависят единствено от венчър капитал, свързан с постигане на определени, предварително дефинирани параметри. Финтех компаниите развиват предимно невеществени продукти на интелектуалната собственост. Те се отличават с иновативен подход в боравене със съществуващи данни и информация. Отличават се също и с бързото натрупване на нови данни, като за пример могат да послужат транзакционните данни или данни, получавани от продукти на „Интернет на нещата“³, биометрични и други данни. И е основният въпрос: **Какво се случва когато Финтех стартъп фалира?** Обичайната логика диктува, че нещата преминават към процедура по несъстоятелност по закона на място на регистрация. Друга част от отговора е насочена към процедурата по ликвидирание на фирмените активи и удовлетворяване на кредиторите. Но това не винаги е възможно. Дължи се на факта, че в голямата си част процедурите по несъстоятелност са разработвани през XVIII и XIX век, когато профилът на индустриалния живот е бил доста по-различен, а предприемачеството е имало различен характер. Днес нещата са различни. Предприемачите разполагат средно с 24 до 36 месеца корпоративен живот. Самите стартъпи често имат минимални или почти никакви активи, а тяхната продукция в основната си част е нематериална / интелектуална собственост като крайните продукти не могат лесно да бъдат използвани повторно (ако въобще могат). Паралелно с това могат да бъдат силно „токсични“. Докато в други области, продукцията поне частично е овеществена, то в няколко отрасли, сред които и Финтех, голяма част от новоодошлите разчитат на използването на данни. Тези стартъпи обработват по иновативен начин големи масиви от информация. Те създават нови и преподреждат съществуващи модели за структуриране на данни като се стремят да извлекат максимума от дигиталния отпечатък на своите клиенти. Това води до поне два от страничните ефекти, които бяха вече споменати. На първо място - сравнително лесното влизане на Финтех пазара и на второ място - създаването на продукция, базирана основно на преработена бизнес логика. Стойността на иновативните продукти и услуги е част от съответната иновация, която може да получи най-разнообразни форми. Общото между всички тях е, че в ядрото се съдържа ценна лична информация или информация, която може да увреди интересите на създалия я потребител. Не е трудно да си представим здравни данни, съчетани с данни от работното досие и кредитната и

¹ https://www.businessinsider.com/western-countries-send-servers-full-of-sensitive-information-to-foreign-countries-2018-12?utm_source=copy-link&utm_medium=referral&utm_content=topbar&utm_term=desktop

² <http://fortune.com/2014/09/25/why-startups-fail-according-to-their-founders/>

³ Интернет на нещата (Internet of things, IoT) - мрежа от физически устройства, превозни средства, уреди и други физически обекти, които са вградени със сензори, софтуер и мрежова свързаност, която им позволява да събират и обменят данни

платежна история, създаващи точен и гранулиран потребителски профил. Нещата стават още по-сложни ако се включи биологична, генетична или друга чувствителна информация.

Правна рамка

Защитата срещу подобни негативни сценарии едновременно може да бъде определена като налична и липсваща. Основно тя идва по линия на Общия регламент относно защита на личните данни - GDPR на ниво на европейското право, паралелно с определени инициативи на национално ниво. Независимо, че GDPR е „*мощно средство за ... защита на физическите лица по отношение обработването на личните им данни...*”¹, то е насочено към жизнеспособните компании – онези, при които са налице обичайните операционни параметри. Този фокус създава впечатление за високо ниво на защита. Едновременно с това, защитният ефект намалява по отношение на компании в ситуация на стрес - онези, наближаващи края на своя жизнен и бизнес цикъл. Може със сигурност да се отбележи, че сериозните регулаторни мерки, съчетани с тежки санкции, не биха имали голям ефект спрямо един умиращ икономически субект. Особено такъв, който от самото си начало е бил поставен в режим на облекчени изисквания за защита на лични данни, съгласно пар.13 от Рецитала на GDPR (малко Финтех стартапи имат повече от 250 служители в началото на своята дейност). Наистина Регламентът задължава всички необходими данни: „...*да не бъдат пазени по-дълго от нужното...*”². Независимо от това, изпълнението на това предписание зависи повече от вътрешните добри практики, които до голяма степен все още липсват във Финтех индустрията. По отношение на определени категории лични данни, каквито са например здравните данни, се предполага дори засилена защита, съгласно пар. 53 от Рецитала на GDPR, но това не променя много цялостната картина.

Когато се погледне националното законодателство, може да се отбележи, че съществуващата рамка за работа със стартиращи компании има два основни елемента. На първо място тя е видимо некохерентна и белязана от национален подход³. На второ - самият фокус на законодателството в тази област е насочен към намаляване на съществуващите тежести, създавани от действащата правна инфраструктура. Добър пример в тази посока е италианския „Стартър акт“, който според оценките на OECD е насочен: „*да създава растеж, развива технологичния прогрес и създава по-иновативна бизнес среда*”⁴. Това скорошно законодателно решение задава специфична рамка за стартиращите компании като суспендира определен брой регулаторни, политически и правни изисквания, приложими към „норамлните” икономически агенти. Друг подобен пример е австрийският Neugründungs-Förderungsgesetz (NeuFöG), който е още по-ограничен в своя обхват, като само намалява данъците и социалноосигурителните плащания за предприемачи в началото на своята кариера. Подобен „облекчаващ” подход е следван и в други държави от ЕС. Законодателна уредба за цялостната дейността на стартапи на практика няма. Самият регулаторен подход към тях е да бъдат причислени към някоя категория традиционни поднадзорни лица. Дори „регулаторните пясъчници”⁵, създадени от някои национални надзорни органи, се занимават основно със създаване на подходящи условия за работа, но по-малко със самата работа и нейните резултати. Финтех индустрията, от своя страна, е прекалено млада за да изгради стандартизиран подход към тези въпроси. Още по-трудно е създаването на „най-добри практики” от самите пазарни участници, доколкото те са много повече

¹ Общ регламент относно защита на личните данни, пар.1

² *ibid.*,p.39

³ <https://observatory.mappingtheinternet.eu/page/startups>

⁴ The evaluation of the Italian “START-UP ACT”, OECD science, technology and industry policy papers, September 2018 No. 54

⁵ Пясъчникът е съоръжение, което обединява регулатори, компании и технологични експерти, за да тестват иновативни решения и да идентифицират пречките, които възникват при внедряването им.

загрижени за пазарната приложимост на своите продукти отколкото за външните ефекти на тяхното приложение. Както вече се спомена, надзорната практика пък е търсенето най-малкото общо кратно между настоящите финансови и новите Финтех услуги чрез използване на съществуващия инструментариум. Това отново оставя множество бели петна, особено в тези места, където Финтех дейностите излизат извън рамките на традиционните класически финанси.

Възможно решение

Подобна картина предполага развитието и прилагането на радикално нов подход към защитата обработката и утилизацията на личните данни и информация. Дори GDPR признава в пар. 89 неефективността на съществуващата правна среда¹. Развитието на едно иновативно решение на поставените до тук проблеми може да бъде използвано не само при стартъпи от Финтех индустрията, но и при множество други, доколкото вече беше споменато, че те споделят сходни бизнес характеристики. На второ място, защитата на данните и информация не е задължително да бъде единствена цел. Специфичният интелектуален продукт, развит от една проблемна Финтех компания, също може да заслужава внимание. Той би могъл да заслужава запазване не само заради данните, съдържащи се в него. Имайки предвид всичко това, може да се мисли за създаване на определени насоки на ниво ЕС, фокусирани върху утилизация на данни, в унисон с написаното в пар. 98 GDPR: *“Асоциации или други организации, представляващи категории от контролери или процесори на данни следва да бъдат насърчавани да изработват кодекси за поведение в рамките на този Регламент, така щото да способстват неговото ефективно приложение, вземайки предвид специфичните характеристики на дейността, извършвана в определени сектори и специфичните нужди на микро-, малките и средни предприятия.”* Този набор от правила може да бъде под формата на мерки по прилагане, базирани на **“правото да бъдеш забравен”** както е дефинирано в пар. 65 и 66 от Регламента и развито по насетне в чл.17 от основния текст на GDPR. Тези правила трябва да бъдат едновременно стриктни по отношение на основната си цел и заедно с това гъвкави за да осигурят необходимата свобода да изпробване на различни технологични решения и подходи. На второ място, може да бъде изработен базов модел за работа с данни, който да се прилага в рамките на целия ЕС във всички случаи, когато не е икономически целесъобразно създаването на собствени модели. На трето място, използването, утилизирването и унищожаването на данни трябва да бъде развивано чрез създаване на структури за целта. Те могат да функционират самостоятелно или в рамките на някакви сертификационни институции, които гарантират използването на **„най-добри практики“** при работа с данни от Финтех стартъпите. Подобни цели съвпадат и с изискването на пар.79 от GDPR за: *“...ясно разпределение на отговорностите съгласно този регламент...”*.

Възможности

а) „Реверсивен инкубатор“

Едно възможно решение в тази посока е създаването на организационна структура, работеща като един вид **“РЕВЕРСИВЕН ИНКУБАТОР”**. Терминът по никакъв начин не задължава и авторът го използва единствено за целите на настоящата разработка той се използва и в други области, но без

¹ В Директива 95/46/ЕО се предвижда общо задължение за уведомяване на надзорните органи относно обработването на лични данни. Това задължение създава административна и финансова тежест и невинаги е допринасяло за подобряването на защитата на личните данни. Ето защо такива неправещи разграничения общи задължения за уведомяване следва да бъдат премахнати и заменени с ефективни процедури и механизми, които да са насочени към онези видове операции по обработване, които има вероятност да доведат до висок риск за правата и свободите на физическите лица поради своето естество, обхват, контекст и цели. Такива могат да бъдат операциите по обработване, които по-конкретно включват използването на нови технологии или представляват нов вид технологии и при които преди това от администратора не е извършвана оценка на въздействието върху защитата на данните или които стават необходими предвид времето, изминало от първоначалното обработване.

фиксирано значение. В тесен смисъл тази структура би могла да бъде един вид склад за данни, където продукцията на проблемните стартъпи, може да бъде сигурно събрана и поддържана за определен период. Това би дало отговор и на въпроса за **“отговорността на контролора”** каквато е дефинирана в чл.24 от GDPR и се носи от съответната Финтех компания. Паралелно с това подходът би бил полезен и поне в няколко други посоки. Първо, би спомогнал „реверсивният инкубатор“ да поддържа структурирани всичките резултати на ликвидирания стартъпи като по този начин се намали загубата на ресурси за “преоткриване“ на Финтех решения. На следващо място, всички технологични решения, независимо от тяхната текуща употребимост, могат да представляват интерес за някоя трета страна, която иска да ги използва и продължи тяхното развитие. Ако те са складираны сигурно в подобен „реверсивен инкубатор“, това би позволило предоставянето на контролиран достъп срещу съответното заплащане. Този подход би запазил онези достижения, които може да са станали жертва на неблагоприятни обстоятелства. Заедно с всичко гореизложено, подобен структуриран подход при утилизацията на данни, генерирани и използвани от една изчезваща компания, ще гарантира определено ниво на сигурност и защита на потребителите. Един информационен масив би бил успешно съхраняван и съответно унищожен според предварително дефинирани процедури в съответствие с **“най-добрите практики”**. Не трябва да се отива много далеч за да се открият подобни модели за работа с данни. Достатъчно е да се отбележи, че всички технологични гиганти имат стриктни и структурирани политики по темата. Друга важна черта на подобен “реверсивен инкубатор” е неговия обществен ефект и ефекта му върху трудовия пазар. Наместо да се уволняват недоволни служители на Финтех компанията в последния момент на нейното съществуване, подобен „реверсивен инкубатор“ може да подслони обреченото дружество за определен период от време. Той ще се погрижи за правилното му закриване, а също и за мотивиране на работната сила да започне навременно търсене на нови трудови възможности покрай текущата си работа. Така вероятността от неправомерни действия на ядосани служители се свежда до минимум.

б) Регулаторно значение

Когато се третира запазването на данните на Финтех стартъпи, един от работещите подходи може да бъде и създаването на регулаторна рамка, комбинирана с определени индустриални стандарти, широко възприети от участниците на пазара – организации събиращи, обработващи, съхраняващи и утилизирани данни и информационни масиви. Регулациите следва да приключат със съществуващия в момента силов подход, както на ниво ЕС така и на ниво национални надзорни органи, доколкото той въздейства негативно и допуска възможности за регулаторен арбитраж. Финтех индустрията създава често хибридни решения, засягащи различни финансови сектори от съществуващата финансова таксономия. Подходът на две нива е важен поне по няколко причини - самата структура на Финтех, в която лесно се откриват двата отделни слоя: технологичен и социален. В определени случаи социалният слой може да не бъде ясно отчетлив, но той е там и е свързан с цялостното поведение на съответния стартъп. Тази двуслойна структура може да бъде отразена единствено посредством двуслоен подход в регулациите. Твърдият надзор трябва да действа като един вид непробиваема стена по отношение използването на данни и тяхната утилизация. Под този минимален праг не трябва да има възможност за преминаване. Горната част на този своеобразен „регулаторен сандвич“ следва да бъде разработена от самите участници на Финтех пазара. Те трябва да създадат собствена рамка, която да се следва от отговорните пазарни участници. Този горен слой от една страна ще бъде адекватен на бързо променящите се пазарни и технологични условия. От друга - ще бъде оформян от нуждите на потребителите и индустрията като по този начин се избягва късоглед или пристрастен подход.

Заклучение

В заключение трябва да се подчертае, че на всички въпроси, поставяни от Финтех индустрията, не може да се отговори адекватно като се използва съществуващия двуполусен модел на Индустрия срещу Регулатори. Финтех индустрията следва да се разглежда през призмата на съвместни действия между новите пазарни субекти, регулаторите и обществото като цяло. Тя създава изобилие от клиенто-центрични услуги, в която потребителят следва да има истинско централно място. В този смисъл, организираните потребителски групи биха постигали значително по-адекватни резултати в решаване на проблеми, свързани с Финтех, от ангажирането на съществуващия наказателен инструментариум.

References

1. REGULATION (EU) 2016/679 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC
2. OECD science, technology and industry policy papers, September 2018 No. 54